

ПІДПРИЄМНИЦТВО, МАРКЕТИНГ, ЛОГІСТИКА, КОМЕРЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ І ТОРГІВЛЯ

DOI: [https://doi.org/10.58253/2078-1628-2026-1-1\(35\)-024](https://doi.org/10.58253/2078-1628-2026-1-1(35)-024)

УДК 338.47:658.7:631.1
JEL D23, I23, H52

Олександр Олександрович БРАТЧЕНКО

аспірант,
ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»,
м. Херсон, Україна
 <https://orcid.org/0009-0009-9406-3697>
oleksandrbratcenko7@gmail.com

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИМИ СИСТЕМАМИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

***Анотація.** У статті досліджено можливості використання макроекономічних індикаторів для оцінювання ефективності управління транспортно-логістичними системами агропродовольчої сфери. Обґрунтовано, що в умовах трансформації логістичних маршрутів, посилення зовнішніх викликів та зростання ролі аграрного сектору у забезпеченні економічної стійкості країни підвищується потреба у формуванні аналітичного інструментарію, здатного відображати вплив транспортно-логістичних процесів на результати функціонування агропродовольчої сфери. Узагальнено наукові підходи до розуміння ефективності транспортно-логістичних систем та визначено особливості їх оцінювання на макрорівні.*

Сформовано систему макроекономічних індикаторів оцінювання ефективності управління транспортно-логістичними системами агропродовольчої сфери, до складу якої включено показники валового внутрішнього продукту, валової доданої вартості сільського господарства, обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, зовнішньої торгівлі та структурних характеристик аграрного сектору. На основі аналізу статистичних даних за 2020–2024 рр. встановлено нестабільність динаміки виробництва та валової доданої вартості сільського господарства, зниження частки агросектору у структурі ВВП, а також суттєве зростання ролі аграрного експорту у формуванні зовнішньоекономічних показників країни.

Доведено, що макроекономічні індикатори дозволяють виявляти вплив логістичних обмежень на результати функціонування агропродовольчої сфери, оцінювати рівень адаптації транспортно-логістичних систем до змін зовнішнього середовища та визначати напрями підвищення ефективності управління логістичними процесами. Встановлено, що забезпечення безперервності експортних потоків, розвиток транспортно-логістичної інфраструктури та підвищення гнучкості логістичних ланцюгів є важливими передумовами для зміцнення конкурентоспроможності агропродовольчої сфери.

Ключові слова: *транспортно-логістичні системи; агропродовольча сфера; логістичний менеджмент; макроекономічні індикатори; ефективність управління; аграрний сектор; агроекспорт; транспортна інфраструктура.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах глобалізації ринків, зростаючої конкуренції, підвищення вимог до якості та безпечності продукції, а також ускладнення логістичних процесів транспортно-логістичні системи відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування агропродовольчої сфери, оскільки саме вони формують основу безперервного та своєчасного руху матеріальних, інформаційних і фінансових потоків, забезпечують узгодженість між виробництвом, зберіганням, транспортуванням і збутом продукції. Тому ефективно організовані транспортно-логістичні системи сприяють скороченню витрат на перевезення та зберігання, мінімізації втрат продукції на всіх етапах логістичного ланцюга, підвищенню швидкості доставки та рівня обслуговування споживачів, а також забезпечують адаптацію аграрного сектору до змін зовнішнього середовища, зокрема коливань попиту, логістичних обмежень, інфраструктурних дисбалансів і глобальних кризових явищ.

Особливої значущості питання підвищення ефективності транспортно-логістичних систем набули в умовах воєнних викликів, трансформації експортних маршрутів, порушення традиційних логістичних ланцюгів та зростання залежності агропродовольчого сектору від якості транспортної інфраструктури. Складність і багатокомпонентний характер транспортно-логістичних систем зумовлюють необхідність формування науково обґрунтованих підходів до оцінювання ефективності їхнього управління. Це актуалізує потребу у використанні системи макроекономічних індикаторів, здатних відобразити взаємозв'язок між станом транспортно-логістичних систем та результатами функціонування аграрного сектору. Виникає необхідність дослідження макроекономічних індикаторів як аналітичної основи оцінювання ефективності управління транспортно-логістичними системами агропродовольчої сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінювання ефективності транспортно-логістичних систем знайшли відображення у працях вітчизняних науковців. Так, А. Стельмашук досліджує підходи до оцінювання транспортно-логістичного потенціалу сільських територій, Р. Молибога обґрунтовує методологічні принципи управління ефективністю транспортно-логістичних систем. Макаренко розглядає особливості оцінювання ефективності логістичних систем аграрних підприємств, а І. Іртищева, Ю. Барабанова, О. Іщенко, Н. Тубальцева та І. Сіренко досліджують показники оцінювання ефективності логістичного менеджменту на регіональному та національному рівнях.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на вагомий науковий доробок, питання використання макроекономічних індикаторів для оцінювання ефективності управління транспортно-логістичними системами агропродовольчої сфери залишаються недостатньо дослідженими. Потребують подальшого обґрунтування склад і аналітичні можливості показників, які дозволяють оцінити вплив транспортно-логістичних систем на результати функціонування агропродовольчого сектору в умовах структурних трансформацій економіки та змін логістичних маршрутів.

Метою статті є обґрунтування системи макроекономічних індикаторів оцінювання ефективності управління транспортно-логістичними системами агропродовольчої сфери та визначення їх аналітичних можливостей для оцінки впливу логістичних процесів на результати розвитку аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу. Транспортно-логістична система в аграрному секторі функціонує як синтез постачальницьких, розподільчих і транспортних процесів, що включає:

- постачання матеріально-технічних ресурсів з належним транспортним забезпеченням;
- виробництво аграрної продукції із забезпеченням транспортно-технологічних процесів;
- збут аграрної продукції із відповідним транспортним супроводом.

Управління транспортно-логістичними системами повинно базуватися на ретельній економічній оцінці ефективності використання транспортних засобів, транспортних ресурсів та транспортного потенціалу. Доцільно виділяти три типи ефективності: економічну, соціальну та функціональну (технічну). Функція транспортно-логістичної системи полягає у здійсненні транспортних операцій (перевезення вантажів та пасажирів) шляхом ефективного використання транспортних засобів. Відповідно, функціональна ефективність системи відображає якісне виконання транспортної функції, що окремі автори називають транспортною ефективністю [1].

Роль транспортно-логістичних систем виходить за межі суто функціонального забезпечення перевезень і набуває стратегічного значення, виступаючи одним із ключових факторів забезпечення сталого розвитку, економічної стійкості та конкурентоспроможності агропродовольчої сфери.

Ефективність механізмів управління транспортно-логістичними системами слід розуміти як:

- відповідність досягнутих результатів поставленим цілям і завданням розвитку транспортно-логістичних систем у результаті реалізації управлінських, організаційних, технічних та інших заходів;

- співвідношення досягнутих результатів і витрат, необхідних для їх отримання, з урахуванням детальної структури окремих компонентів функціонування системи;

- ступінь відповідності фактичних показників ефективності галузевим стандартам та аналогічним показникам порівнянних транспортно-логістичних систем [2].

Універсальність управлінської системи, яку фахівці також називають «логістичною парадигмою управління», зумовлює необхідність визначення найбільш універсальних критеріїв ефективності, здатних максимально повно охарактеризувати її функціонування. При цьому слід враховувати, що система має не лише універсальний, а й усебічний управлінський характер.

Ефективність управління логістичною системою може бути визначена як показник, що відображає економічний результат, досягнутий завдяки застосуванню логістичного підходу до управління агропромисловим виробництвом [3].

Традиційні методи оцінки ефективності транспортно-логістичних систем, як правило, зосереджені переважно на економічних показниках і не враховують повною мірою вплив логістичних, екологічних та соціальних факторів. Водночас сучасні виклики, пов'язані з необхідністю забезпечення сталого розвитку, підвищення інклюзивності логістичних послуг, а також адаптації до нестабільних зовнішніх умов, вимагають формування комплексного методичного підходу, здатного інтегрувати різноспрямовані критерії оцінювання. Особливої уваги потребує врахування доступності логістичних послуг для малих агровиробників, розвитку експортного потенціалу та підвищення стійкості логістичних ланцюгів до кризових впливів, що обумовлює необхідність застосування інтегральних підходів до оцінювання, які дозволяють узагальнювати значну кількість показників та формувати об'єктивну оцінку ефективності функціонування транспортно-логістичних систем.

На макрорівні формуються загальні нормативно-правові основи логістичного менеджменту, визначаються концептуальні цілі функціонування та

розвитку транспортно-логістичного потенціалу, а також здійснюється планування капітальних інвестицій у розвиток інфраструктури з урахуванням прогнозованих напрямів і темпів розвитку національної та світової економіки. До основних показників ефективності логістичного менеджменту на національному рівні належать:

- валовий обсяг продукції та послуг транспортно-логістичної галузі та їх вплив на зростання ВВП;
- обсяги інвестицій у розвиток і модернізацію транспортно-логістичної інфраструктури;
- обсяги транзитних перевезень територією країни;
- податкові надходження та інші платежі до державного бюджету;
- створення додаткових робочих місць у галузі;
- реалізація масштабних інвестиційних проектів, у тому числі за участю міжнародних організацій;
- темпи оновлення основних засобів галузі;
- відповідність транспорту технічним, експлуатаційним та екологічним стандартам ЄС.

Застосування цієї системи показників дозволяє визначити ефективність логістичного менеджменту як у динаміці, так і у порівнянні з іншими країнами та регіонами. Аналогічні показники можуть використовуватися для оцінки ефективності логістичного менеджменту на регіональному рівні та проведення відповідних порівняльних аналізів [4].

Аналіз макроекономічних показників (табл. 1) дозволяє оцінити ефективність управління транспортно-логістичними системами агропродовольчої сфери крізь призму динаміки виробництва, експорту, структурних зрушень та впливу зовнішніх факторів.

Таблиця 1

Макроекономічні показники оцінки ефективності управління транспортно-логістичними системами агропродовольчої сфери

№	Показник	Роки				
		2020	2021	2022	2023	2024
1	Валовий внутрішній продукт, млн. грн	4222026,0	5450849,0	5239114,0	6627961,0	7658659,0
2	Валова додана вартість (сільське господарство), млн. грн	393077,0	593367,0	449148,0	500540,0	464000,1
3	*Частка агросектору у ВВП, %	9,3	10,9	8,6	7,6	6,1

4	Індекси сільськогосподарської продукції (%), в т.ч.	89,9	116,4	74,7	111,1	96,6
	продукція рослинництва	88,0	122,3	71,8	113,9	95,7
	продукція тваринництва	97,6	95,1	88,2	100,4	100,3
5	Випуск сільськогосподарської продукції у фактичних цінах (млн. грн), в т.ч.	915800,0	1396848,0	1101019,0	1232154,0	1189883,7
	продукція рослинництва	717071,4	1149605,9	870906,0	999276,9	956308,0
	продукція тваринництва	198728,6	247242,1	230113,0	232877,1	233575,7
6	Експорт, всього, млн. дол. США, в т.ч.	49191,8	68072,3	44135,6	36182,9	41733,3
	сільськогосподарської продукції	13071,4	16883,2	14944,5	13079,9	20927,5
7	*Частка агроекспорту в загальному експорті, %	26,6	24,8	33,9	36,1	50,1
8	Імпорт, млн.дол. США, в т.ч.	54336,1	72843,1	55295,7	63567,0	70770,6
	сільськогосподарської продукції	3247,4	3724,5	3102,2	3454,6	3985,0
9	*Частка агроімпорту в загальному експорті, %	6,0	5,1	5,6	5,4	5,6

Примітка: * Розраховано автором

Джерело: сформовано автором на основі[5, 6, 7, 8, 9]

За даними табл. 1 простежується позитивна динаміка ВВП в 2020-2024 рр. з 4222026,0 до 7658659,0 млн грн, що свідчить про поступове відновлення економіки, але валова додана вартість сільського господарства має нестабільну динаміку: різке зростання у 2021 р., спад у 2022 р. та часткове відновлення у 2023-2024 рр.

Найбільш суттєвий негативний вплив на динаміку зростання ВВП за даними НБУ у 2024 році мав аграрний сектор. За підсумками року валова додана вартість сільського господарства скоротилася на 7,3%, що зумовлено зниженням обсягів урожаю. Несприятливі погодні умови, зокрема тривала спека та посушливі явища в літній період і на початку осені, призвели до погіршення врожайності, особливо пізніх сільськогосподарських культур. Скорочення врожаїв спричинило зростання вартості кормів, що, у свою чергу, стримувало

розвиток тваринництва. Додатковим фактором уповільнення економічного зростання стало відновлення дефіциту електроенергії внаслідок пошкодження енергетичної інфраструктури України [10].

Частка агросектору у ВВП також знижується з 10,9% у 2021 р. до 6,1% у 2024 р., що свідчить про структурні трансформації економіки, зниження відносного внеску агросектору та можливі логістичні обмеження, які впливають на реалізацію продукції. У контексті логістики все це вказує на необхідність підвищення ефективності транспортних систем для підтримки конкурентоспроможності галузі.

Виробництво сільськогосподарської продукції характеризується значними коливаннями - в 2021 р. зростання індексу до 116,4%, 2022 р. різке падіння (74,7%), в 2023 р. відновлення до 111,1%, але в 2024 р. знову зниження (96,6%), при чому особливо вразливим є рослинництво, тоді як тваринництво демонструє більшу стабільність (рис. 1), тому транспортно-логістичні системи мають бути гнучкими до сезонних і кризових коливань, забезпечувати швидке транспортування швидкопсувної продукції та мінімізувати втрати в періоди нестабільності.

Випуск агропродукції має аналогічну нестабільну динаміку: пік у 2021 р. - 1396848,0 млн грн, спад у 2022 р. до 1101019,0 млн грн та часткове відновлення надалі. Домінування рослинництва в загальному обсязі випуску (понад 75%) означає високу залежність від масових перевезень, підвищене навантаження на транспортну інфраструктуру та критичну роль логістики у зберіганні та експорті, що підсилює значення не лише оптимізації маршрутів, а й розвитку складської та елеваторної інфраструктури, а також мультимодальних перевезень.

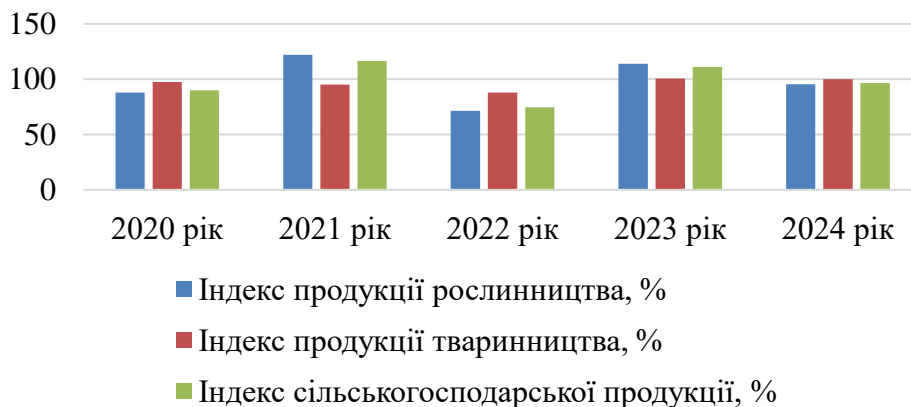

Рис. 1. Динаміка індексів сільськогосподарської продукції за видами

Джерело: побудовано автором за даними табл. 1

У 2024 році фізичні обсяги експорту вперше з 2019 року продемонстрували зростання - на 10,3% у річному вимірі, що значною мірою було забезпечено стабільним функціонуванням морського транспортного коридору. Водночас активізація внутрішнього попиту переважно підтримувалася за рахунок імпорту, фізичні обсяги якого зросли на 7,7%. У підсумку внесок чистого експорту у зростання реального ВВП залишався від'ємним і становив -0,9 відсоткового пункту, хоча його негативний вплив скоротився порівняно з попередніми періодами, про що повідомляє НБУ [11].

Загальний експорт сільськогосподарської продукції знижується після 2021 р., але агроекспорт у 2024 р. різко зростає (до 20,9 млрд дол.), водночас його частка зростає з 26,6% до 50,1%, тим самим агросектор стає ключовим драйвером зовнішньої торгівлі, а також підвищується залежність економіки від ефективності логістики, що для транспортно-логістичних систем означає:

- критичну необхідність забезпечення безперервних експортних потоків;
- адаптацію до змін логістичних маршрутів;
- розвиток альтернативних каналів перевезень.

На цьому фоні імпорт агропродукції залишається стабільно низьким - близько 6%, що свідчить про достатній рівень внутрішнього забезпечення.

Таким чином, отримані результати дозволяють сформулювати такі аналітичні висновки з позицій методичного інструментарію:

1. Ефективність логістичних систем прямо впливає на макроекономічні результати агросектору, зокрема експортний потенціал.

2. Висока нестабільність показників вимагає застосування адаптивних методів оцінювання (динамічні КРІ, сценарний аналіз).

3. Зростання частки агроекспорту підсилює значення транспортної інфраструктури як ключового елемента управління.

4. Зниження частки агросектору у ВВП свідчить про необхідність підвищення ефективності логістичних процесів для збереження конкурентних позицій.

5. Структурна перевага рослинництва вимагає розвитку спеціалізованої логістики (зернові термінали, елеватори, холодові ланцюги).

Макроекономічні показники підтверджують, що транспортно-логістичні системи є визначальним фактором ефективності функціонування агропродовольчої сфери, тому їх удосконалення має базуватися на комплексному методичному інструментарії, що враховує нестабільність зовнішнього середовища, експортну орієнтацію галузі та необхідність забезпечення безперервності логістичних процесів.

Висновки. Макроекономічні показники відображають не лише результати функціонування агропродовольчої сфери, а й рівень ефективності транспортно-

логістичних систем, через які реалізується виробничий та експортний потенціал галузі. Тому оцінювання динаміки виробництва, валової доданої вартості, зовнішньої торгівлі та структурних змін аграрного сектору дозволяє ідентифікувати ключові логістичні обмеження, визначати ступінь адаптації логістичних систем до зовнішніх викликів та формувати обґрунтовані напрями їх подальшого розвитку. Макроекономічні індикатори формують інформаційну основу оцінювання ефективності управління транспортно-логістичними системами агропродовольчої сфери, дозволяючи виявляти критичні логістичні обмеження, оцінювати рівень адаптації галузі до зовнішніх викликів та визначати стратегічні напрями розвитку транспортно-логістичної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Стельмащук А.М. Оцінка ефективності транспортно-логістичного потенціалу сільських територій. *Сталий розвиток економіки*. 2015. №1(26). С. 42-50. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/476/458>
2. Молибога Р. Методологічні принципи управління ефективністю транспортно-логістичної системи. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. №9. С. 91-98. URL: <https://pa.journal.in.ua/index.php/pa/article/view/159>
3. Макаренко Н.О. Оцінка ефективності функціонування логістичної системи аграрного підприємства. *СХІДНА ЄВРОПА: ЕКОНОМІКА, БІЗНЕС ТА УПРАВЛІННЯ*. 2017. Випуск 2 (07). С. 99-104. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Makarenko-N.O..pdf>
4. Іртищева І.О., Барабанова Ю.Є., Іщенко О.А., Тубальцева Н.П., Сіренко І.В. Оцінка ефективності логістичного менеджменту на регіональному та національному рівнях. *Ефективна економіка*. 2020. №4. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/12.pdf
5. Статистичний щорічник України» за 2020 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/Yearbook_2020.pdf
6. Статистичний щорічник України» за 2021 рік. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/statystychnyu-shchorichnyk-ukrayiny-2021>
7. Статистичний щорічник України» за 2022 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_22_u.pdf
8. Статистичний щорічник України» за 2023 рік. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/statystychnyu-shchorichnyk-ukrayiny-2023>

9. Статистичний щорічник України» за 2024 рік. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/statystychnyy-shchorichnyk-ukrayiny-2024>
10. Агроректор найбільше загальмував зростання ВВП. URL: <https://agropolit.com/news/29818-agrosektor-naybilshe-zagalmyvav-zrostannya-vvp>
11. НБУ: минулого року сільське господарство мало найбільший від'ємний внесок у зростання -gospodarstvo-malo-najbilshyj-vidyemnyj-vnesok-u-zrostannya-vvp/

Oleksandr BRATCHENKO

Postgraduate Student,

Higher Educational Institution

"International University of Business and Law",

Kherson, Ukraine

 <https://orcid.org/0009-0009-9406-3697>

oleksandrbratcenko7@gmail.com

MACROECONOMIC INDICATORS FOR ASSESSING THE EFFICIENCY OF MANAGEMENT OF TRANSPORT AND LOGISTICS SYSTEMS IN THE AGRI-FOOD SECTOR

***Abstract.** The article explores the possibilities of using macroeconomic indicators to assess the effectiveness of transport and logistics systems management in the agri-food sector. It is evident that amid evolving logistics routes, growing external challenges, and the agricultural sector's increasing role in ensuring the country's economic resilience, there is a growing need for analytical tools capable of capturing the impact of transport and logistics processes on the performance of the agri-food sector. Scientific approaches to understanding the effectiveness of transport and logistics systems are summarized, and the specific features of their macro-level assessment are identified.*

A system of macroeconomic indicators for assessing the effectiveness of transport and logistics systems management in the agri-food sector has been developed, including indicators of gross domestic product, gross value added in agriculture, agricultural production volumes, foreign trade, and structural characteristics of the agricultural sector. Based on the analysis of statistical data for 2020–2024, instability in the dynamics of agricultural production and gross value added was identified, along with a decline in the agricultural sector's share of GDP and a significant increase in the role of agricultural exports in shaping the country's foreign economic performance.

It has been shown that macroeconomic indicators enable the identification of the impact of logistics constraints on the functioning of the agri-food sector, the assessment of the level of adaptation of transport and logistics systems to changes in the external environment, and the determination of directions for improving the efficiency of logistics management processes. It has been established that ensuring the continuity of export flows, developing transport and logistics infrastructure, and increasing the flexibility of logistics chains are important prerequisites for strengthening the competitiveness of the agri-food sector.

Keywords: *transport and logistics systems; agri-food sector; logistics management; macroeconomic indicators; management efficiency; agricultural sector; agricultural exports; transport infrastructure.*

Надійшла до редакції: 01.05.2026

Пройшла рецензування: 15.05.2026

Прийнята до друку: 22.05.2026

Опублікована: 29.05.2026